

Ківерцівська районна рада
Ківерцівська районна державна адміністрація
Ківерцівська міська рада
Олицька селищна рада
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Центр Дослідів Волині при СНУ ім. Лесі Українки
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Волинський краєзнавчий музей
Ківерцівський краєзнавчий музей
Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині

Науковий збірник

Випуск 62

*Матеріали
краєзнавчих читань,
22 вересня 2017 року, м. Ківерці – смт. Олика*

м. Луцьк, 2017

УДК [93 + 02] (477.82) 08
ББК 63.3(4 УКР – 4 ВОЛ) я 43+78.33
М 62

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині.
Науковий збірник. Випуск 62. Матеріали краєзнавчих читань, 22 вересня 2017 року,
м. Ківерці – смт. Олика. Упоряд. Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Силюк. – Луцьк, 2017. – 527 с., іл.

У науковому збірнику вміщено статті та повідомлення учасників краєзнавчих читань «Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині», які відбулися 22 вересня 2017 року в смт. Олика.

Розраховане на науковців, краєзнавців, освітніх і музейних працівників, студентську та учнівську молодь.

Оргкомітет конференції:

Хмілевський Василь, голова Ківерцівської районної ради;

Ткачук Валерій, голова Ківерцівської райдержадміністрації;

Жгутов Володимир, міський голова м. Ківерці;

Кашевська Олена, селищний голова смт. Олика;

Бондаренко Геннадій, кандидат історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, голова Волинської обласної організації Національної спілки краєзнавців України;

Войчик Степан, директор Ківерцівського краєзнавчого музею;

Понедельник Лариса, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Силюк Анатолій, директор Волинського краєзнавчого музею

Редакційна група: *Геннадій Бондаренко, Степан Войчик,
Лариса Понедельник, Анатолій Силюк.*

Відповідальні за випуск: *Степан Войчик, Анатолій Силюк.*

Технічний редактор: *Олександр Трофімук.*

**Матеріали надруковані в авторській редакції.
У разі передруку посилання на науковий збірник обов'язкове.**

© Ківерцівська районна рада, 2017
© Волинський краєзнавчий музей, 2017
© Ківерцівський краєзнавчий музей, 2017

Висновки. Регіон розташований на західній окраїні Східноєвропейської платформи в межах Волино-Подільської плити. Мезозойські утворення сформовані крейдяними породами верхньої крейди, що суцільним плащем покривають всі нижче залягаючи утворення. Крейдові відклади перекриваються водно-льодовиковими та лесовими породами голоценового віку, на яких сформовані ґрунти.

1. *Глубинное геологическое картирование масштаба 1:200000 территории листа М – 35-7 (Ковель) и восточной части листа М – 34-VII (Хелм): отчет ГСО – 3 за 1985-1990 гг. / В. Ф. Судовцев [и др.]. – Ровно, 1990. – 278 с.*

2. *Легенда государственной геологической карте Украины масштабу 1:200000 Волино-Подольской серии листов : отчет тематической группы за 1993-1995 гг. / В. В. Матейук [и др.] – Ровно, 1995. – 60 с.*

3. *Отчет по глубинному геологическому картированию листа М – 35-II (Любешов) и северо-восточной части листа М-35- VIII (Луцк) масштаба 1:200000 за 1978 – 1980 гг. / В. Ф. Судовцев, Б. И. Власов [и др.]. – Ровно, 1980. – 594 с.*

4. *Шацьке поозер'я. Т.1 : Геологічна будова та гідрогеологічні умови : монографія / І. І. Залеський, Ф. В. Зузук [и др.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014 – 190с.*

Федір ЗУЗУК, Роман КАЧАРОВСЬКИЙ, Олена АНТИПЮК (Луцьк)

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ТУРИСТСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КІВЕРЦІВСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасна система індустрії туризму дозволяє забезпечити багатовекторний розвиток підприємств і організацій сфери оздоровлення та відпочинку, культури, транспорту, природоохоронної діяльності тощо. Поступово галузь стає містком до соціально-економічного розвитку країни загалом і регіонів зокрема.

Волинь – туристська „мекка” України, адже край багатий пам'ятками археолого-архітектурної та культурної спадщини та природно-ресурсними можливостями, тому завданням фахівців у галузі туризму і рекреації є забезпечення сприятливих умов для пересування та перебування потенційних іноземних та внутрішніх туристів на волинській землі [8].

Ківерцівський район розташований у південно-східній частині Волинської області. Дата утворення – 27 січня 1940 р. (у сучасних межах 08 грудня 1966 р.). Площа району не перевищує 1 414 тис. км². Загальна кількість мешканців станом на 1 січня 2016 року сягає 63,9 тисячі осіб; сільське населення становить 40,1 тис. (62,7 % від загальної його кількості), міське – 23,8 тис. (37,3 %) [4]. В адміністративному відношенні район охоплює 75 населених пунктів, зокрема 1 місто (Ківерці), 2 селища міського типу (Олика та Цумань) та 72 села, де м. Ківерці є адміністративним центром. Район розміщений у прикордонній смузі області, в безпосередній близькості до Польщі. Межує з Рівненською областю на півдні та сході, з Маневицьким на півночі, а Рожищенським та Луцьким районами Волинської області на заході.

Ківерцівщина багата лісами та природно-заповідними територіями, вона володіє значними санаторно-курортними, лісовими, мисливськими та історико-культурними ресурсами. Численні архітектурні і археологічні пам'ятки, екскурсійні об'єкти, рекреаційні пункти та місця короткотривалого відпочинку сприяють розвитку пізнавального туризму.

Кліматичні умови і ресурси сприятливі для здійснення рекреації і туризму упродовж року. Середньорічні температури: зимова (-5 °С), літня (+18,7 °С). Кількість опадів 620 мм. Варто зауважити, що період літньої рекреації дещо менший, ніж на решті території України [2].

Рекреаційне значення мають водні ресурси району. В його межах налічується 9 озер загальною площею понад 15,8 га. Об'єм водної маси 0,68 млн. м³, заозерненість території 0,01 %. Привабливим в інвестиційному плані є довгострокова оренда водних плес з метою вирощування риби, раків та організації відпочинку і рибальства. Територією району протікає 13 річок, найбільшими серед них є Путилівка, Кормин, Конопелька. Серед бальнеологічних ресурсів виділяються лише поклади сапропелевих грязей. У межах району розвідано 2 родовища або 1,1 % від загальнообласних запасів хлоридно-натрієвих вод з підвищеною мінералізацією 12-13 г/л. Вони поширені поблизу с. Журавичі, вода цього родовища відповідає якостям джерел Моршинська № 1, загальні запаси яких оцінюються у 0,1 млн.т [8].

Серед усіх земель району природоохоронного призначення (8 603,57 га) виділяються оздоровчі – 83,2 га, рекреаційні – 2 326,47 га та історико-культурні – 290,47 га. Площа мисливських угідь становить 120,1 тис. га.

Ліси охоплюють 33,9 % площі району і становлять майже 48 тис. га. Лісові рекреаційні ресурси сформовані зазвичай хвойними породами з домішкою дуба, які, як відомо, є найбільш цінними в рекреаційному відношенні. Потенціал флористичних ресурсів визначається наявністю цінних видів лікувальних трав та диких ягід. Місцеві ліси багаті на чорницю, малину, ожину, лохину.

За інформацією Управління екології та охорони навколишнього природного середовища Волинської ОДА в межах Ківерцівського району знаходиться 53 природоохоронних об'єкти загальною площею 55 394,88 га, у зокрема загальнодержавного значення – три загальною площею 34 054,34 га, місцевого значення – 50 (21 340,54 га): 10 заказників (10 744,9 га): три лісові, ботанічний, чотири загально зоологічні, два орнітологічні, 23 пам'ятки природи (200,44 га), 16 заповідних урочищ (10 394,3 га), парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Макаревичівський» (0,9 га).

За матеріалами Управління культури Волинської ОДА історико-культурні туристські ресурси Ківецівщини охоплюють 47 пам'яток історії і культури, 33 пам'ятки архітектури та містобудування, 14 пам'яток археології та 4 пам'ятки монументального мистецтва. В районі функціонує 2 музеї: Державний Лопатенський музей партизанської слави (відкритий у серпні 1967 р. в урочищі Лопатень) та Олицький народний історичний музей [1; 3; 5].

Візитною карткою району залишаються народні промисли – писанкарство (с. Тростянець), столярство (с.мт Цумань), бондарство (с.с. Городище, Хопнів), ткацтво, ковальство (с. Хопнів), гончарство (с. Кульчин) та різьба по дереву (м. Ківерці), осередки вишивання в селах Холоневичі, Журавичі, Скреготівка, Ромашківка та м. Ківерці [1].

Ківерцівський район – це південна складова східного туристсько-інфраструктурного району Волинської області. До нього входять Ківерцівський туристсько-інформаційний центр – база для оздоровлення дітей та три туристсько-інфраструктурні пункти: Цуманський, Журавичівський та Олицький.

Туристська інфраструктура цього району є системою елементів (підсистем): заклади розміщення, харчування, дозвілля та побутового обслуговування, транспортна інфраструктура, зв'язок та інформаційне забезпечення [9].

За інформацією Департаменту економічного розвитку Волинської ОДА засобами тимчасового розміщення є 4 готелі („Сяйво”, „Сяйво-люкс”, „Садиба на джерелах”, „Озерецькі бані”), 3 кімнати відпочинку, 2 санаторії (зокрема санаторій матері та дитини „Пролісок”), кемпінги, 5 гостинних садиб (с.с. Жидичин, Кульчин, Озеро, Холоневичі), 4 дитячі оздоровчі заклади.

Ківерцівський туристсько-рекреаційний центр є одночасно базою відпочинку для дітей: санаторій „Дачний” місткістю 100 ліжкомісць (с. Жабче), дитячий оздоровчий табір імені Олега Кошового – 220 ліжкомісць, база-табір „Авангард” – 88 ліжкомісць (с. Дачне), бази-табори „Берізка” та „Радість” (с. Озеро) [6].

У районі вибрано п'ять сіл для реалізації проекту сільського зеленого туризму: Жидичин, Озеро, Холоневичі, Хорлупи, Берестяне. Тут функціонують понад 20 агросадиб, готових приймати від 2 до 5 відвідувачів [6].

Коефіцієнт забезпеченості засобами тимчасового розміщення є досить високим у порівнянні із пересічним показником області і становить 0,71 од./кмІ. Кількість засобів розміщення постійно збільшується.

Покращуючи цю підсистему туристської інфраструктури, варто збільшити кількість закладів готельного господарства із невеликою кількістю номерів і мінімальним набором послуг, що будуть більш доступними для соціального сегменту туристів, особливо іноземних. Дієвим заходом може стати створення додаткових засобів розміщення (особливо поблизу шляхів сполучення і в лісовій зоні) на зразок кемпінгів, молодіжних таборів, агросадиб, що працюють сезонно та враховують потреби людей з інвалідністю.

Коефіцієнт забезпеченості закладами харчування становить майже 4,38 од./кмІ, це середній показник в області. Ресторанне господарство налічує 62 одиниці, з яких: 1 ресторан, 20 кафе, 6 барів, 35 їдалень.

Мережа підприємств ресторанного господарства є розгалуженою, проте потребує оновлення через низьку їх конкурентоспроможність в сільській місцевості, застарілість матеріально-технічної бази. В оптимізації цієї підсистеми варто дотримуватися тенденції до ребрендингу нерентабельних закладів ресторанного господарства (їдалень, буфетів, закусочних) в альтернативні заклади (паби, фаст-фуди, піцерії, нічні клуби тощо) за європейським зразком.

Заклади дозвілля та розваг району охоплюють 22 будинки культури, 23 клуби, 52 бібліотеки та 2 музеї. Коефіцієнт забезпеченості цими закладами становить 6,86 од./кмІ, що є вище середнього. Кількість місць у клубних закладах – 14 на 100 осіб, бібліотечний фонд – 516 книг на 100 осіб. Це досить посередній

показник в регіоні.

Ця підсистема інфраструктури є слабкою ланкою, оскільки більшість об'єктів потребують модернізації матеріально-технічної бази та пошуків нових форм функціонування, з урахуванням сучасного прогресу. У цьому контексті важливим є збереження традицій національних видів і форм дозвільної діяльності, введення нових інноваційних для сільської місцевості форм, що дозволять адаптуватися до нових умов соціального середовища.

Коефіцієнт забезпеченості торгівельними закладами становить пересічно 10,18 од./кмІ, а це другий після Горохівського району показник в області. При цьому обслуговування здійснює 233 торгівельних підприємства.

Сфера побуту охоплює 52 підприємства (перукарні, комбінати побутового обслуговування, ательє з пошиття одягу, майстерні ремонту взуття, майстерня з ремонту мобільних телефонів тощо). Коефіцієнт забезпеченості цими закладами становить 3,68 од./кмІ. Туристські підприємства району – це 1 туристське агенство, а коефіцієнт забезпеченості – 0,07 од./кмІ. Спортивні заклади – 2 стадіони та футбольні поля.

Система банківського обслуговування становить 16 відділень та філій банків, 9 банкоматів. Найбільше мережа фінансових установ є у таких банків: ПАТ „Державний ощадний банк України”, ПАТ КБ „Приватбанк”, АТ „Райффайзен Банк Аваль”, ПАТ „Украсоцбанк” (UniCreditBank). Коефіцієнт забезпеченості цими закладами становить 1,13 од./кмІ. Страхіві компанії представлені державним оператором ринку НАСК „Оранта” [6].

Транспортна мережа має розгалужену сітку автодоріг та залізниці, тут розташовані автостанції (м. Ківерці, смт Цумань) та залізничні станції (м. Ківерці смт Олика, смт Цумань). В районі є 8 автозаправних станцій та станція технічного обслуговування автомобілів. Коефіцієнт забезпеченості становить 0,57 та 0,07 од./км² відповідно. За матеріалами Служби автомобільних доріг у Волинській області станом на 01.01.2015 р. їх загальна протяжність сягає 449,0 км, зокрема державного значення 162,8 км, (зокрема з твердим покриттям 162,8 км або 100 %), а місцевого значення – 286,2 (зокрема з твердим покриттям 261,3 км або 91,3 %). Дороги державного значення є одночасно міжнародного значення – 13,7 км (**М-19** Доманове (на Брест) – Ковель–Чернівці–Тереблече (на Бухарест), національного – 32,0 км (**Н-22** Устилуг–Луцьк–Рівне), регіонального – 30,6 км (**Р-14** Луцьк–Ківерці–Маневичі–Любешів–Дольськ) і територіальні – 86,5 км (**Т-03-08** Дубечне–Стара Виживка (**М-07**) –Турійськ–Рожище–Ківерці–Піддубці–(**Н-22**), що повністю забезпечені твердим покриттям. Дороги місцевого значення – це обласні (132,5 км) та районні (153,7 км) автошляхи з твердим покриттям відповідно 123,3 і 138,0 км або 93,1% і 89,8%. Коефіцієнт забезпеченості транспортної доступності становить 0,26 км/км².

Зв'язок забезпечується 29 поштовими відділеннями УДППЗ „Укрпошта”, 3 відділеннями „Нової Пошти” (м. Ківерці, смт Олика, смт Цумань), сервісного центру ПАТ „Укртелеком” та операторами мобільного зв'язку компаній ПрАТ „МТС Україна” і ЛФ ПрАТ „Київстар”(м. Ківерці).

Проблемою підсистеми «транспортна інфраструктура та зв'язок» є невідповідність транспортно-експлуатаційних характеристик автомобільних доріг загального користування сучасним європейським вимогам щодо рівності та твердості, неузгодження їх розвитку з темпами автомобілізації області, що позначається на зниженні пропускної спроможності основних автошляхів.

Основними проблемами є слабе інфраструктурне облаштування та інформаційне забезпечення найбільш привабливих для відвідування туристами об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду; недостатній розвиток сільського зеленого туризму; недостатнє забезпечення поширення інформації про туристсько-рекреаційні можливості, мала кількість засобів розміщення у лісовій зоні, мала конкурентоспроможність об'єктів ресторанного господарства і сфери розваг, погане функціонування мережі Інтернет на селі.

З метою залучення іноземних та вітчизняних інвестицій для подальшого розвитку матеріально-технічної бази туристської інфраструктури, задоволення потреб галузі у висококваліфікованих кадрах (зокрема місцевих), нарощування обсягів наданих туристських послуг, ефективної рекламно-інформаційної діяльності варто розробити та втілити довготривалу Стратегію розвитку туристської галузі району, окремо окресливши в ній шляхи вирішення цих проблем. Серед першочергових заходів її розвитку можна виділити: 1) створення належних місць зупинок для туристів (зокрема для осіб з обмеженими можливостями), облаштування рекреаційних зон, об'єктів культурної спадщини та природно-заповідного фонду; 2) проведення щороку прес-турів для засобів масової інформації, друкованих, теле-, радіокомпаній та Інтернет-ресурсів, туристських компаній; 3) покращення сервісних умов закладів громадського харчування, провівши повну їх модернізацію; 4) створення віртуальних 3D-турів об'єктами туристського показу; 5) встановлення інформаційних таблиць-вказівників із короткими довідками про туристські об'єкти та QR

кодами; 6) залучення значних обсягів інвестицій у розвиток інфраструктури галузі, пошук альтернативних, зокрема іноземних джерел фінансування; 7) збільшення кількості об'єктів сервісної транспортної інфраструктури, що відповідають європейським стандартам; побудова нових та реконструкція вже існуючих об'єктів транспортної інфраструктури, зокрема доріг державного та місцевого значення; 8) створення туристських інформаційних центрів на базі музейних закладів та на територіях об'єктів природно-заповідного фонду; 9) облаштування мережі екологічних туристських маршрутів у межах об'єктів ПЗФ шляхом їх візуалізації та маркування; 10) забезпечення галузі кваліфікованими спеціалістами туристського менеджменту, екскурсійної діяльності та готельного господарства (на базі місцевих ВНЗ); 11) розробка нових трансрегіональних та транскордонних туристських маршрутів, забезпечення їх картографічним супроводом, зокрема GPS-навігацією; 12) посилення ролі велосипедного та кінного туризму, забезпечення його велосипедними доріжками та маршрутами для верхової їзди, зокрема в межах лісових зон, з побудовою місць зупинок та прокату велосипедів та коней.

Висновки. Вигідне географічне розташування Ківерцівського району сприяє розбудові туристської інфраструктури, що відповідно стимулює розвиток туризму як галузі економіки району. Ступінь сформованості туристської інфраструктури району є досить високим, хоча кожна ланка потребує окремого, комплексного, системного підходу щодо вдосконалення та реформування забезпечення належного рівня обслуговування туристів. В цьому процесі змін варто віддати перевагу новітнім світовим тенденціям в розвитку інфраструктури туризму із залученням сучасних нанотехнологій та інформаційних систем, що дозволить в короткий термін забезпечити цій галузі економіки району передові позиції, тим самим забезпечити фінансову стабільність краю.

1. Атлас історії культури Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Ред.-вид. від. «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 112 с.

2. Волинь туристична : путівник. – К. : ТОВ «Світ Успіху», 2008. – 364 с.

3. Волинь туристам : [карта до Євро-2012] : авт. Колектив : Ф. В. Зузук, З. К. Карпюк, О. В. Антипюк, О. Л. Димшиць, Л. К. Колошко, Р. Є. Качаровський; Лабораторія краєзнавчих атласів Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2012. – 1 к. (2арк.).

4. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua>.

5. Інформаційний потенціал туристських карт для популяризації рекреаційних можливостей регіону (на прикладі карти «Волинь-туристам») / Зоя Карпюк, Роман Качаровський, Олена Антипюк, Леся Колошко // Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» : зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 9. – С. 23–27.

6. Олійник Я.Б. Суспільно-географічне дослідження туристичної інфраструктури Волинської області : монографія / Я.Б. Олійник, І.В. Єрко. – Луцьк : ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2014. – 164 с.

7. Просторово-територіальні особливості розміщення природних та історико-культурних об'єктів вздовж основних елементів транспортної інфраструктури Волині / З. К. Карпюк, Р. Є. Качаровський, О. В. Антипюк, Л. К. Колошко // International Scientific and Practical Conference «WORLD SCIENCE». – № 1(5). – Vol. 5. – January 2016. – P. 80–88. – [Proceedings of the IInd International Scientific and Practical Conference «Scientific and Practical Results in 2015. Prospects for Their Development (December 23–24, 2015, Abu-Dhabi, UAE)»].

8. Черчик Л.М. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку : монографія. Частина 1 / Л.М. Черчик, О.В. Міценко, І.В. Єрко. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 128 с.

9. Чир Н.В. Туристична інфраструктура як складова туристично-рекреаційного потенціалу Старовижівського району Волинської області / Н.В. Чир, Р.Є. Качаровський // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації» : зб. наук. пр. – Кіровоград, 2016. – С. 339-347.

Зоя КАРПЮК (Луцьк)

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА МЕРЕЖА КІВЕРЦІВСЬКОГО РАЙОНУ

За даними Управління екології та природних ресурсів Волинської ОДА у області, станом на 01.01.2017 р., під охороною держави перебуває 388 територій та об'єктів ПЗФ (239 434,94 га). Відсоток заповідності складає 11,9 %. Із цього переліку у межах Ківерцівського району знаходиться

ЗМІСТ

Хмільевський Василь , голова Ківерцівської районної ради Ткачов Валерій , голова Ківерцівської райдержадміністрації Вітальне слово	3
Жгутів Володимир , міський голова м. Ківерці Вітальне слово	5
Бондаренко Геннадій , кандидат історичних наук, м. Луцьк VI з'їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців і завдання краєзнавців Волині	6

**Розділ 1. Історія та культура Ківерцівщини
та її населених пунктів**

Антонюк Лариса , с. Кульчин Кульчин	7
Баранович Оксана , м. Ківерці Місто Ківерці	10
Бобик Людмила , с. Сильне Сильно	16
Бондаренко Геннадій , кандидат історичних наук, м. Луцьк Ківерцівський район в історіографії та бібліографії від 90-х років XX ст.	18
Вахрамєєва Галина , с. Метельне Личани	20
Вергун Ірина , м. Ківерці Вже нову сторінку історія пише: Районній бібліотеці для дорослих – 77	22
Свідер Тамара , с. Звози Звози	26
Войчик Степан , м. Ківерці Загублене місто	27
Войчик Степан , м. Ківерці Історична топоніміка Ківерцівщини	33
Войчик Степан , м. Ківерці Юзефін, Йозеф Жозефін, Йосипівка, Яромель	45
Возна Світлана , с. Озеро Озеро	46
Гаврилюк Людмила, Мосійчук Руслан, Палійчук Микола , с. Звірів Звірів	48
Галас Ольга , с. Скреготівка Скреготівка	52

Гнатюк Євген , с. Башлики. Башлики	53
Гупало Сергій , м. Ківерці Ківерцівщина у міжвоєнний період	54
Громик Ірина , с. Липне Липне	62
Давиденков Станіслав , м. Луцьк Сировинний потенціал села Ківерці	66
Данилюк Інна , с. Гор'янівка Гор'янівка і Залісоче	80
Данилюк Оксана , м. Ківерці Сім чудес Ківерцівщини	83
Демедюк Марія , с. Борохів Борохів	94
Дмитрук Поліна , с. Словатичі Словатичі у спогадах Степана Дужича та Олександра Огородника	96
Довбня Ольга , кандидат історичних наук, м. Київ Політичні репресії на Волині наприкінці 1930-х – на початку 1950-х років в сучасній українській історіографії	97
Дунець Андрій , м. Ківерці Телескопобудування як творче захоплення аматора-астронома Волині Олександра Андрійовича Дейни	100
Кашинська Тамара , с. Дідичі Дідичі: мій край, моя історія жива	109
Козак Петро , с. Жорнище Жорнище	110
Кондратюк Людмила , с. Жидичин Просвітянські стежки в житті Озерцівської сільської ради	114
Кондрашина Олег , с. Хорлупи Село у верхів'ї Конопельки у спогадах мого батька Володимира Кондрашини	117
Корінчук Ірина , с. Тростянець Тростянець	120
Корнійчук Надія , м. Луцьк Під обрієм світла. Просвітянський рух на Волині в 20-30-х роках ХХ століття	123
Кот Наталія , м. Луцьк Зірки на небосхилі освіти Ківерцівщини	126
Кулик Наталія , с. Омельне Омельне	134

Куліба Леся , м. Ківерці Пріоритетні аспекти навчально-виховної діяльності Ківерцівського районного ЦДЮТ	136
Кушнір Олександр , с. Дерно Зниклі поселення околиць села Дерно	139
Левчук Олександр , м. Ківерці Розвиток фізичної культури та спорту на Ківерцівщині	145
Лукуц Юрій, Скавронський Павло , м. Бердичів Видатні уродженці Ківерцівщини в Енциклопедії сучасної України	151
Майданець Іраїда , с. Жидичин Давнє село Скудельничі (нині – вулиця Селищна с. Жидичин)	156
Майданець Іраїда , с. Жидичин Із минулого села Вишків, яке зникло із географічної карти Волині	158
Майданець Іраїда , с. Жидичин Історична спадщина села Липляни з давніх часів до половини ХХ ст.	166
Майданець Іраїда , с. Жидичин Село Клепачів. Із середньовіччя до початку ХХ ст.	169
Максимчук Тетяна , с. Журавичі Журавичі	170
Мартинюк Віталій , кандидат географічних наук, м. Рівне Ландшафтна структура ключової ділянки «Дібрівський гідрологічний заказник» (Волинське Полісся)	175
Матяшок Людмила , с. Ставок Ставок	179
Мельник Галина , с. Вишнів Вишнів	180
Мельник Наталія , с. Грем'яче Грем'яче. Яківці. Скреготівка	183
Михайлюк Марія , с. Муравище Муравище	186
Мігна Тетяна , смт. Цумань Цумань	189
Міщук Наталія , с. Човниця Човниця	192
Морозюк Ростислав , м. Полтава Хорлупи	195
Назарчук Олеся, Шулський Микола , с. Берестяне Берестяне	198

Окапінський Валентин , м. Ківерці Ківерцівській дитячій музичній школі - 55	200
Остапенко Катерина , м. Луцьк Соціально-економічний розвиток селища Ківерці у період післявоєнної відбудови (1944-1953 рр.)	202
Охріменко Григорій , кандидат історичних наук, м. Луцьк Археологічні пам'ятки Ківерцівського району	210
Охріменко Григорій , кандидат історичних наук, Локайчук Світлана , кандидат філологічних наук, Бубало Сергій, Кричевський Олександр , м. Луцьк Бронзові сокирки з розширеними краями	212
Охріменко Григорій , кандидат історичних наук, Бубало Сергій , Матейчук Олександр , м. Луцьк Верболості сережки доби бронзи	218
Павлюк Валентина, Котельчук Надія, Панасюк Наталія , с. Суськ Суськ	225
Пасюк Ігор , м. Луцьк Кавалер семи польських нагород – уродженець Олицького району	228
Ройко Тетяна , с. Одерати Одерати	232
Романчук Галина , м. Луцьк Тростянецька середня школа: історичний аспект	233
Свиновой Леся , с. Човниця Українська мова в житті Михайла Пилиповича Кравчука	238
Свинцицька Зінаїда , с. Покащів Покащів. Одерати	242
Середюк Світлана , с. Клепачів Клепачів	243
Степанюк Андрій , м. Київ Українсько-польське протистояння на Волині в роки Другої світової війни (на прикладі поселення Пшебраже)	245
Стецькович Анна , м. Ківерці Центр, у якому навчають пізнавати, творити, працювати, реалізовувати свої сподівання	251
Суцук Петро , м. Ківерці Ківерцівській станції юних туристів – 25	252
Федорчук Руслана , с. Карпилівка Карпилівка	255

Хомич Петро , смт. Маневичі Події на Ківерцівщині одного дня - 4 червня (22 травня) 1916 року під час Луцької наступальної операції на Волині в Першій світовій війні	258
Шульгач Віктор , доктор філологічних наук, м. Київ Про походження деяких ойконімів Ківерцівського району Волинської області	263
Януль Олександра , смт. Цумань Весільні пісні як складова родинної обрядовості Цуманщини	266
Ярмолюк Ольга , с. Холоневичі Холоневичі	273
Яцій Василь , кандидат філологічних наук, м. Київ Лінгвістичний коментар до деяких прізвищ Ківерцівського району	278
Розділ 2. Олицькі краєзнавчі студії	
Атаманенко Віктор , кандидат історичних наук, м. Острог Острозькі та Радивили: аристократія та магнатерія XVI – початку XVII ст.	283
Гулько Геннадій, Томчук Микола , м. Луцьк Комплекс костелу колегіатів у смт. Олика – унікальна пам'ятка сакральної архітектури	290
Гупало Сергій , м. Ківерці Олика і Радзівілли (20–30-ті роки XX століття)	328
Гура Анатолій , м. Олика Етимологія топоніма «Олика» та його перше письмове датування	337
Вернидубов Олександр , м. Луцьк З історії Олицького народного історичного музею	340
Дем'янюк Олександр , доктор історичних наук, м. Луцьк Радзівілли в історії Східної Європи: кризь призму сучасної білоруської нумізматики	350
Жовтянський Віктор , доктор фізико-математичних наук, м. Київ. Невідома Олика XIX ст.	354
Карпюк Людмила , м. Луцьк Образ «Спас у терніях» у релігійному живописі Волині XVIII століття.	372
Климчук Андрій , м. Рівне Матеріали про Олику в архівах Польщі	377
Левицька Тамара , м. Луцьк До проблеми ідентифікації портрета Януша Радзівіла, останнього Волинського ордината Олики	380
Надольська Валентина , кандидат історичних наук, м. Луцьк Єврейська громада Олики: джерелознавчий аспект	382
Рябчикова Фаїна , кандидат історичних наук, м. Луцьк Олика в історії музейної справи	387

Якименко Микола , м. Луцьк Здається казкою, а втім Олика існує реально	390
Марчук Володимир , кандидат історичних наук, м. Острог Господарська діяльність князя Януша Радзивілла у міжвоєнний період у документах з Державного архіву Рівненської області	396
Radziszewski Edmund , m. Przygodzice Polska Radziwiłłowie wielkopolscy	400

Розділ 3. Природа та екологія Ківерцівщини

Віннічук Назарій , м. Луцьк. Особливості поширення та екології бобра річкового (CASTORFIBR) с. Дерно Ківерцівського району Волинської області	428
Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, Кисіль Альона , м. Рівне, Штокало Степан , Стеренчук Володимир , м. Ківерці Поширення <i>Galanthusnivalis</i> L. у Ківерцівському національному природному парку «Цуманська пуща»	433
Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, Мазур Альона , м. Рівне, Штокало Степан , м. Ківерці, Савчук Любов , м. Рівне Поширення <i>Dentaria bulbifera</i> L. у Ківерцівському національному природному парку «Цуманська пуща»	436
Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, Швець Галина , м. Рівне, Штокало Степан , Никитюк Тетяна , м. Ківерці Раритетні види флори Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуща»	439
Грицюк Олія , м. Ківерці, Бабій Віталій , м. Луцьк. Сучасний екологічний стан та роль річки Кормин у природі Ківерцівщини	444
Доридор Федір , Штокало Степан , м. Ківерці, Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології, м. Рівне Об'єкти природно-заповідного фонду Ківерцівського району Волинської області у складі Ківерцівського національного природного парку «Цуманська Пуща»	451
Зузук Федір , доктор геологічних наук, Сухомлін Катерина , доктор біологічних наук, м. Луцьк, Залеський Іван , кандидат географічних наук, Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, м. Рівне, Штокало Степан , м. Ківерці Особливості природи Ківерцівського району Волинської області	454
Зузук Федір , доктор геологічних наук, м. Луцьк, Залеський Іван , кандидат географічних наук, м. Рівне Геологічна будова території Ківерцівського району Волинської області	458
Зузук Федір , доктор геологічних наук, Качаровський Роман , Антипюк Олена , м. Луцьк Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку туристської інфраструктури Ківерцівського району Волинської області	463

Карпюк Зоя , кандидат географічних наук, м. Луцьк Природно-заповідна мережа Ківерцівського району	466
Мурава Артем , м. Ківерці Рідкісні рослини родини орхідні Цуманського лісництва	477
Савчук Роман , кандидат сільсько-господарських наук, Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, Омельчук Сергій , м. Рівне, Штокало Степан , м. Ківерці Стан дубових вікових лісів Ківерцівського національного природного парку «Цуманська Пуща»	480
Савчук Павло , Грицюк Юлія , м. Ківерці Чортове болото – цінне водно-болотне угіддя Ківерцівщини	484
Саковець Олександр , м. Луцьк Ефективність використання лісових ресурсів Ківерцівського району Волинської області	490
Смілий Павло , м. Луцьк Особливості довкілля Монастиря Святого Миколая у с. Жидичин Ківерцівського району Волинської області	493
Сухомлін Катерина , доктор біологічних наук, Зінченко Олександр , кандидат біологічних наук, Зінченко Марина , кандидат біологічних наук, м. Луцьк Зооценози Ківерцівського району	495
Фесюк Василь , доктор географічних наук, Мороз Ірина , кандидат хімічних наук, Фесюк Віктор , м. Луцьк Сучасний екологічний стан Ківерцівського району	499
Чижевська Лариса , м. Луцьк Особливості ґрунтового покриву Ківерцівського району	504
Штокало Степан , м. Ківерці, Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, м. Рівне, Рало Василь , м. Броди Рідкісні та зникаючі види флори Ківерцівського національного природного парку «Цуманська Пуща»	506
Штокало Степан , м. Ківерці, Глінська Світлана , кандидат біологічних наук, Розман Марина , Огородник Олександра , м. Рівне Моніторинг поширення раритетних видів флори Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуща»	509
Автори збірника	513

Ківерцівська районна державна адміністрація
Ківерцівська міська рада
Олицька селищна рада
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Центр Дослідів Волині при СНУ ім. Лесі Українки
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Волинський краєзнавчий музей
Ківерцівський краєзнавчий музей
Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України

Наукове видання

Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині

*Матеріали краєзнавчих читань,
22 вересня 2017 року, м. Ківерці – смт. Олика*

Науковий збірник

Випуск 62

Матеріали надруковані в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв та інших відомостей несуть автори публікацій.

Виготовлення оригінал-макету – Олександр Трофімук.

Здано на виробництво 05.09.2017 р. Підписано до друку 17.09.2017 р.
Формат 60x68 1/8. Гарнітура Times.
Папір друкарський. Офсетний друк. Ум. друк. арк. . Обл.-вид. арк. .
Накладом 300 прим. Вид. № .
Ціна вільна. Замовне.

Виготовлювач – Вежа-Друк (43000, м. Луцьк, вул. Бойка, 1).
Свідоцтво Державного комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4039 від 30.08.2013 р.

М 62 **Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині.** Науковий збірник. Випуск 62. Матеріали краєзнавчих читань, 22 вересня 2017 року, м. Ківерці – смт. Олика. Упоряд. Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Силюк. – Луцьк, 2017. – 527 с., іл.

У науковому збірнику вміщено статті та повідомлення учасників краєзнавчих читань «Минуле і сучасне Волині та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині», які відбулися 22 вересня 2017 року в смт. Олика.

Розраховане на науковців, краєзнавців, освітніх і музейних працівників, студентську та учнівську молодь.

УДК [93 + 02] (477.82) 08

ББК 63.3(4 УКР – 4 ВОЛ) я 43+78.33